

2.4.2.1
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

«VI ҚАБДОЛОВ ОҚУЛАРЫ»

атты халықаралық ғылыми-теориялық конференция
материалдарының жинағы
24 желтоқсан 2013 жыл

СБОРНИК
международной научно-теоретической конференции

«VI КАБДОЛОВСКИЕ ЧТЕНИЯ»

24 декабря 2013 год

Proceedings
of International scientific-theoretical conference

«VI KABDOLOV'S READINGS»

2013 Desember, 24th

Алматы
«Қазақ университеті»
2013

УДК 821.512.122.0

ББК 83.3(5Каз)

Қ13

Жауапты редактор

Қ.Әбдәзұлы

Құрастырушылар:

А. Темірболат, П. Бисенбаев

VI Қабдолов оқулары/ құраст.: А.Темірболат, П. Бисенбаев. – Алматы: Қазақ университеті, 2013. –

ISBN 978-601-04-0389-5

УДК 821.512.122.0

БК 83.3(5Каз)

«Қабдолов оқулары» деген атпен өтетін дәстүрлі халықаралық ғылыми-теориялық конференция әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде биыл алтыншы рет өтіп отыр. Қазақ әдебиетінің тарихы және теориясы кафедрасының ұжымы шығарып отырған бұл жинаққа шетелдік және отандық белгілі ғалымдар мен докторанттардың, магистранттардың зерттеулері еніп отыр.

Жинақ әдебиеттанушы мамандарға, жоғарғы оқу орындары студенттері мен аспиранттарына, жалпы сөз өнерін кәдірлейтін оқырманға арналған.

ISBN 978-601-04-0389-5

© Темірболат А., Бисенбаев П., 2013

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2013

МАЗМҰНЫ

I. ҚАБДОЛОВТАНУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Т.С.Тебегенов, ф.ғ.д. профессор

Академик Зейнолла Қабдолов - әлемдік әдебиеттану ғылымындағы классик- ғұлама..... 3

М.Үмбетәев, ф.ғ.к., доцент

Ұстаз-Ғалым өнегесі..... 11

Г.Болатова, д.ф.н.

Қабдолов – Ауэзовед..... 15

A. Zhararova, Department of Translation Theory and Methodology, KazNU

Zeynolla Kabdolov..... 17

II. ТУҒАН ӘДЕБИЕТ ТУРАЛЫ ТОЛҒАМДАР

Т.У. Есембеков, ф.ғ.д., профессор

Коркем мәтінді филологиялық талдау үдерісі..... 19

К. Мәдібева, ф.ғ.д., профессор

Әбділда Тәжібаев. «Портреттер» поэмасы..... 22

Абдулина А.Б., доктор филологических наук, профессор КазНУ имени аль-Фараби

Историческая личность в системе образных парадигм (на материале казахского романа XX века)..... 24

Г.З.Бектурганова, к.ф.н., доцент КазНУ имени аль-Фараби

Жанровые особенности «человеческой комедии» Бальзака..... 27

А.С. Бұлдыбай ф.ғ. к., доцент

Акындықтың айғағы – Айтыс..... 30

Л. Мұсалы ф.ғ.к., доцент

Оралхан Нәм Оқырман..... 35

Сейденова С.Д., к.ф.н., доцент,

Лиризм прозы А.Нуршаихова 36

П.Бисенбаев, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Қазақ әдебиетінің тарихы және теориясы кафедрасының аға оқытушысы
Шығыстық қисса-дастандардағы мифологиялық кейіпкерлер..... 40

Т.Б. Сейдімханова, Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

Мемлекеттік тіл кафедрасының аға оқытушысы
Түркі халықтарына ортақ әдеби мұралар 43

П.Бисенбаев, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Қазақ әдебиетінің тарихы және теориясы кафедрасының аға оқытушысы
«Ләйлі-Мәжнүн» дастанының шығыстық нұсқалары..... 46

Қ. Мәдібаева, ф.ғ.д., профессор

ӘБІЛДА ТӘЖІБАЕВ. «ПОРТРЕТТЕР» ПОЭМАСЫ

«Портреттер» поэмасы – қазақ поэзиясының көрнекті өкілі Әбілда Тәжібаевтың ақындық шеберлік өрісіндегі елеулі туындының бірі. Қазан төңкерісінің 40 жылдығы тұсында автор ел басынан өткен қилы кезендер, қилы күйлер тұрғысында толғанады. Тұтас бір әулеттің тарихы ел тарихымен тұтастықта алынған шығарма қазақ әдебиетінің оқиғасыз лирикалық поэма үлгісінің орныға бастағанын көрсетті.

Лирикалық қаһарман дүниені аса бір ынтық көзбен шолады, өткен тарихты айқын азаматтық зердемен ой тезінен өткізеді.

Дәуір сипаттарын оқиға ауқымында, шиеленісті тартыстар шешімінде ашуға автор ынталы емес, керісінше қаһарманның жан әлеміндегі боямасыз жеке шынайы түйсіну, сезім тербелістері арқылы адам тағдарларының қоғамдық-әлеуметтік сілкіністер аясындағы баянды, баянсыз халінен сыр ашуға ден қойған.

Уақыт және уақыт көлеміндегі адам тағдарларын ақын жинақы, шебер, кестелі тілмен, жанды суреттеулермен, асқақ, өміршен адамсүйгіштік рухты ашады.

Шығарма тіршілік қуанышымен шаттанған қаһарманның төрт құбыласы түгел қалпында басталады да, әрі қарай бір үйлі жанның өмір сәулесі солғындап, асқар тау әкеден, араға жылдар салып әке орнына әке болған бауыр – ағадан, ұзамай көз қуанған қарындастан көз жазып қалуы, қайғылы жылдар өтінде қасіреттен шөккенімен, қайтадан жаңғырған өмір шуағына жылынған қарт ана тағдыры - төңкеріс, зобалаң соғыс жылдарында тұтас бір халық бастан өткерген тарих.

Лирикалық қаһармен сезініп бастан өткерген өмірдің әрбір адамға етене қымбат сәттері, тым таныс күйлері толқытады. Автор ұтымды, ұрымтал тұстардан алып отыратын тіршілік құбылыстары өтімді көркемдік шешім арқауларын түзеді.

Құм айдап, ақшаңдақпен аспанды лайлан боран соқса да тынбай соққан жел өтінде, боран соқса да «тістесін» құламай тұрған жаман үйшік – лирикалық қаһарманның аспан асты жер үсіндегі – жан жұмағы. Ата-ана, аға мен қарындас қатар отырып қара су ішсе де – одан асқан бақыт бар ма!

Дүниеге ойын баласының танымымен қарау рахатын автор тіршілік құбылыстары ауқымында алып, сырлы бір күйлер шертеді.

Түнгі ойыннан алқын-жұлқын оралын келе жатып үйінің мұржасынан шыққан түтінге қуана қарайды.

Дуылдасып отырып сыр бөлінін, тәтті ұйықтап, жақсы түстер көретін. Кейіпкерлердің алансыз, шаттығы көп күндерінің себебін түсіну қиын емес.

Бөлмеге кірмеген сон күн сәулесі
Жарқырап көрген емес үйдің іші.
Сонда да кемімейтін еркелігім,
Түспейтін көңіліме бұлт көлеңкесі.
Әкемнің жылытты да от көздері –
Көк шөптей өсе бердім көктемдегі.

Озінен ересек ағасы кітапқа құмар. Осы шағын поэмада адам мінсздері ашылған, портрет арқылы кейіпкерлерін даралап отыруға да мән беріледі.